

1. ÜNİTE

YAŞAMIMIZDA HUKUK VE ADALET

ADALETLİ OLMALIYIZ

Adalet, mülkün temelidir. Hz. Ömer

Adalet, halkın dirliği ve düzeni; idarecilerin ise süsü ve güzelliğidir. Hz. Ali

Adil insan, kendisine zarar verildiğinde bile adaletinden bir şeyler eksilmeyen kişidir.

Platon

İyi olmak kolaydır, zor olan adil olmaktır. En mükemmel adalet ise vicdandır. Victor

Hugo

- **Adalet, toplumun bir arada güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşaması için temel şartlardan biridir.** Bir ülkede yaşayan bireylerin birbirine karşı adilane tavır ve davranışlar sergilemesinin yanında, ülkenin tüm yöneticilerinin ve tüm kurumlarının aynı şekilde adaletten ayrılmadan görevlerini yerine getirmesi zorunludur. Elbette **adalet bireylerin kendi başlarına sağlayamayacağı kadar önemli bir meseledir.** Bu nedenle **adaletin nihai sağlayıcısı ve koruyucusu devlet ve devleti yönetenlerdir.**

Themis Heykeli

Themis Heykeli dünyanın birçok ülkesinde **hukuk ve adaletin sembolü** olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde de adaletle ilgili kurum ve kuruluşlarda (İstanbul Çağlayan Adliyesinde olduğu gibi) yer almaktadır. Themis, Yunan mitolojisinde **hukuk ve adalet tanrıçası** olarak nitelendirilmektedir ve tanrıların ve insanların babası Zeus'a öğütleriyle yol göstermesi özelliğiyle tanınır.

- **Adaletli insanların olduğu bir toplumda; hangi din, dil, ırk ve renge sahip olunursa olursun farklılıkların bir arada yaşaması mümkün olur.** Böylelikle toplum daha yaşanılabilir hâle gelir.
- **Adil olan bir insan başkalarının hakkına saygı gösterir, herkesin sırf bir insan olması nedeniyle değerli olduğunu, doğuştan gelen hakları olduğunu ve insan onuruna uygun bir muameleyi hak ettiğini kabul eder.**
- Adil olan insana, adaletle davrandığı için herkes güvenir; canını ve malını ona teslim etmekten çekinmez. Adil olan bir insan kendisine yapılmasını istemediği bir davranışı, başkasına da yapmaz. Adil insana ait bu nitelikler toplumsal huzurun sağlanmasında etkilidir.

EŞİTSİZLİKLER EŞİTLENİYOR

- Yaşadığımız toplumda **kadınlar, engelliler, yoksullar, yaşlılar, şehit yakınları, gaziler ve diğer özel gereksinimli bireylerin zaman zaman içinde bulundukları durumları nedeniyle sosyal, ekonomik veya siyasi yönden birtakım zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını** görebiliyoruz.
- Örneğin; **kadınlar, yakınları olan erkekler tarafından şiddete maruz kalabilirken engelliler ise günlük hayatta engelli olmayan insanların faydalandığı imkânlardan yararlanmakta güçlüklerle karşılaşabilmektedir.** Yine, evin geçimini sağlayan kişi hayatını kaybettiğinde, şehit veya gazi olduğunda, ailesi bir takım zorluklar yaşayabilmektedir.

uygulamalara pozitif ayrımcılık denilmektedir.

➤ Bunların haricinde **üstün yetenekli bireyler de akranlarından farklı davranışlar sergiledikleri için çevreleri tarafından dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir.**

➤ İşte burada bahsi geçen ve taşıdıkları özellikler nedeniyle **dezavantajlı bulunan grupların dezavantajlarını azaltmak ve uzun vadede engellemek amacıyla ortaya konulan hukuki düzenlemelere, politika ve**

- Toplumsal adaletin sağlanmasının araçlarından biri olan **pozitif ayrımcılık kavramı, özellikle gelişmiş ülkelere ait anayasalarda ve yasalarda ayrıca ülkemizde de giderek daha fazla yer almaktadır.**
- Anayasamızın 10. Maddesinde 2010 yılında yapılan bir değişiklikle pozitif ayrımcılık hukuk sistemimize kazandırılmıştır:

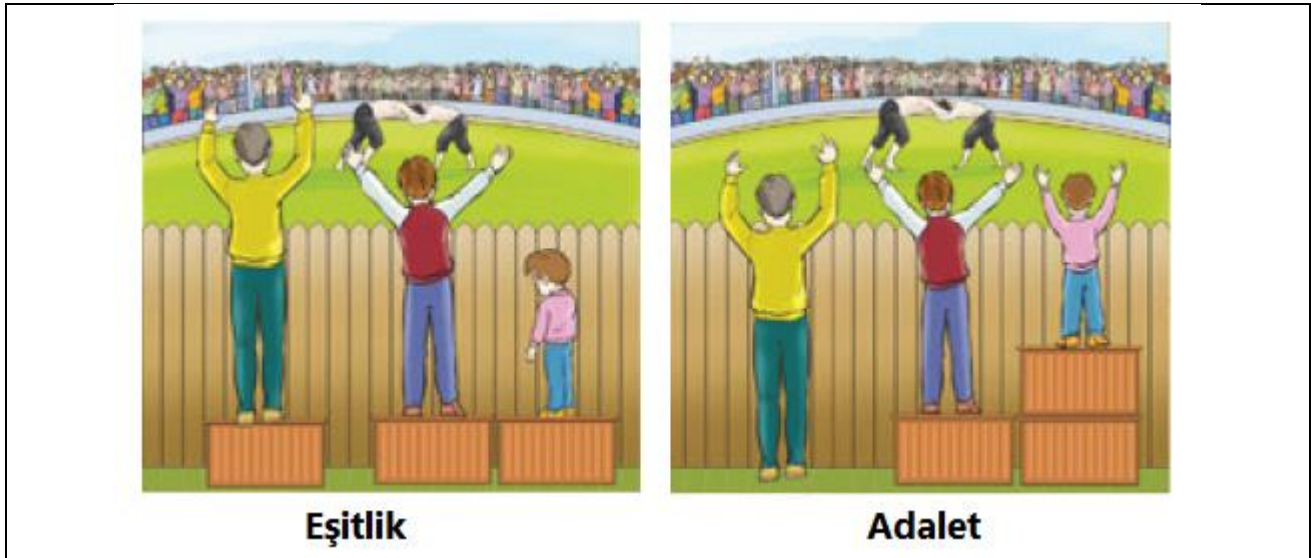
“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.”

- Anayasamızın bu maddesiyle **ülkemiz, pozitif ayrımcılığı yalnızca kabul etmekle kalmamış, devleti bu ilkeyi yaşama geçirmekle de yükümlü kılmıştır.**

ADALET, EŞİTLİK ve HUKUK

Genel olarak **adalet**, “**Herkese hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden bir hedeftir.**” Dolayısıyla adalet kavramı hukukun temelini ve asıl amacını oluşturur. Zira **hukukun nihai amacı adaleti gerçekleştirmektir**. Bunun yanında adalet denilince akla gelen ilk kavram eşitliktir.

- Ancak unutmayalım ki **adalet ve eşitlik her zaman aynı anlama gelmez.**
- **Adalet**, bazen herkese eşit davranmak, bazen de yaşamın içinde var olan eşitsizliği gidermek amacıyla kişilere durumlarına göre davranmaktır. Devlet de **hukuk yoluyla bazen kanun önünde herkese eşit davranılmasını öngörmekte, bazen de özel gereksinimi olanlara yönelik (pozitif ayrımcı/sosyal adaleti gözeten) düzenlemelere gitmektedir.**

- **Adalet, eşitlik ve hukuk kavramları birbiriyle oldukça sıkı ilişki içerisinde**dir. Öyle ki adaleti sağlamanın en önemli yollarından biri eşitliktir. Hukuk kuralları da genel ve herkese eşit biçimde uygulanacak hükümler getirmektedir. Bunun sonucu olarak aynı durumda olan kimseler hukuk karşısında eşit kabul edilir ve hukuk herkese eşit mesafede durur. Bu durum Anayasamızın 10. Maddesinde açıklanmıştır:

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

- **Eşitlik** kavramı, yalnızca bireylerin değil aynı zamanda hukuk kurallarını düzenleme ve uygulama yetki ve sorumluluğu altında bulunan devlet görevlilerinin de uyması gereken ölçütleri ifade etmektedir.
- Örneğin **her vatandaş dava açarken, davası görülürken ve davasında karar verilirken eşittir**. Hâkim eşitliğe aykırı olarak herhangi bir bireyi kayıramaz. Birey, kendisine başkalarıyla eşit davranılmadığını düşünürse hukuki girişimlerde bulunur. **Eşitlik hem bir ilke hem de bir ölçüdür. Devlet ve hukuk kanun önünde herkesi eşit kabul etmek zorundadır.**
- **Hukuk**, kişilerin sahip olduğu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının başkaları veya devlet tarafından engellenmesini önleyen kurallar bütünüdür. Bu yönüyle farklı sosyal ve ekonomik durumda olan insanlar arasında bazen adaletin ve bazen de eşitliğin sağlanmasına imkân tanıyarak toplumsal düzenin devamını mümkün kılar.

ADALETİN SAĞLANMASINDA HUKUKUN ROLÜ

- Günlük hayatımızda çeşitli olaylarla karşılaşabiliriz. **Herhangi bir kimse eşyamıza, evimize, sevdiğimiz birine veya hayvanımıza zarar verebilir. Böyle bir durumla karşılaştığımızda bize zarar veren kişiye, bizim de zarar verme özgürlüğümüz yoktur. Bunun yerine ilgili devlet kurumlarına başvurmak ve hakkımızın hukuki yollarla devletçe korunmasını sağlamak zorundayız.** Çünkü herkes kendi hakkını kendi arama veya güç kullanma özgürlüğüne sahip olsa güçlü olan güçsüzü ezer, toplumun düzeni bozulur ve toplumda düzensizlik ortaya çıkar.
- Bütün bunlar da bize, **hukukun bazı özgürlükleri tanıırken bazılarını da kısıtlayabileceğini göstermektedir.** Ancak bu durumu yadırgamamak gerekir. Zira herkesin sınırsız özgürlüklere sahip bulunduğu bir yerde hiç kimsenin özgür olamayacağı gerçeği unutulmamalıdır. Dolayısıyla özgürlüklerin kullanılmasında ve korunmasında güveneceğimiz tek güç hukuktur.

TOPLUMSAL DÜZENİN SAĞLANMASINDA HUKUK

Toplumsal Düzen Kuralları

HUKUK	
✓ Bireylerin, birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenler. ✓ Devlet gücüyle desteklenir. ✓ Uymayanlar cezaya çarptırılır veya tazminat öder. ✓ Maddi yaptırımlıdır.	

GÖRGÜ	
• Tavrı ve davranış biçimleridir. • Konuşanı dinlemek, kibarca yemek, aile büyüklerinin elini öpmek gibi • Bölgesel veya yöresel olabilir. • Uymayanlar; kaba, saygısız olarak nitelendirilir. • Manevi yaptırımlıdır.	

DİN	
✓ Kutsal kitaplarda yazılı kurallardır. ✓ Namaz kılmak, oruç tutmak ve zekât vermek gibi... ✓ Uymayanlar günahkâr sayılır. ✓ Manevi yaptırımlıdır.	

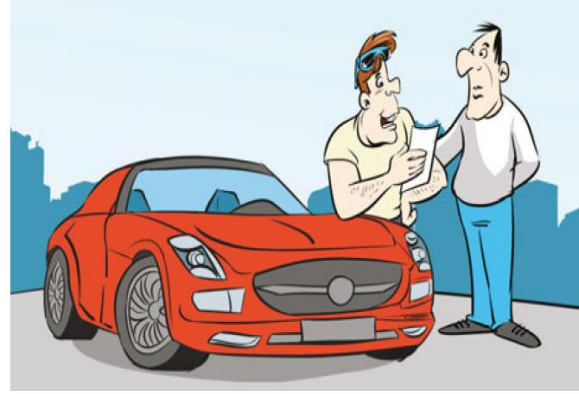
AHLAK	
▪ İyilik-kötülük, doğruluk-yanlışlık gibi konulardaki değer yargılarıdır. ▪ Fakirlere yardım etmek, sözünde durmak ve büyüklere saygı gibi. ▪ Zamana ve topluma göre değişir. ▪ Uymayanlar ayıplanır ve dışlanır. ▪ Manevi yaptırımlıdır.	

- **İçinde yaşadığımız toplumsal hayatın düzenli bir şekilde devam etmesi için birçok kural bulunmaktadır.** Ancak haklarımızın korunması söz konusu olduğunda, diğerlerine göre daha güçlü yaptırıma sahip olması nedeniyle hukuk kuralları günlük hayatımızda daha çok öne çıkmaktadır.
- Yaşadığımız toplumda insanların büyük çoğunluğunun farklı sebeplerle hukuk kurallarına uyduğunu kolayca fark edebiliriz. Çünkü **insanlar hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, toplum düzenini, barışı ve adaleti sağladığını düşünmektedirler.**
 - **Kurallara uyan insanlar huzur ve rahatlama hissederken, kuralları ihlal ederek toplum tarafından dışlanmaktan hatta hapis yatarak özgürlüklerinin kısıtlanmasından da korunmuş olurlar.**
 - Ayrıca öğrenciliğimiz boyunca **ülkemizin bir bireyi olarak hukuk kurallarına uymamızın bizim için bir sorumluluk ve ödev olduğunu öğreniriz.** Bunun sonucunda; başkalarının haklarına saygı duymayı, adaletli olmayı ve insanlara eşit

muamelede bulunmayı benimseriz. Bu da toplumumuzun ve bizim huzurlu ve güvenli bir ortamda yaşamamıza imkân tanır.

- **Hukuk kuralları, insanlara bir yandan belirli özgürlükler sağlarken diğer yandan da bazı sınırlamalar getirmekte ve özgürlüklerin çerçevesini belirlemektedir.** Şayet böyle olmasaydı herkesin sınırsız özgürlüklere sahip bulunduğu bir yerde, özgürlükler çakişacak ve hiç kimse özgür olamayacaktı.

- Örneğin, **hukuk kuralları sayesinde bir yandan otomobil satın alıp onun sahibi olurken, hukuk kurallarının getirdiği sınırlamalar sebebiyle otomobili dilediğimiz gibi istediğimiz hızda kullanamayız.**
- Bir başka örnekle **sahip olduğumuz bir topla istediğimiz her yerde oyun oynayamayız, bunun için müsait olan ve başkalarının özgürlüklerine müdahale etmeyeceğimiz alanları seçmek zorundayız**

- **İnsanın ve toplumun bulunduğu her yerde hukuk kuralları olmak zorundadır.** Çünkü **hukuk ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkları çözer, toplumsal barışı tehdit eden veya bozan durumları ortadan kaldırır.** Bireylerin nasıl davranacakları, hakları ve ödevleri hukukça belirlenir. Hukuk bunu yaparken toplumda yerleşmiş bulunan ahlaki değerlere ve adalete uygun hareket eder.
- Örneğin **çok zengin bir insan, varlığına güvenerek yoksul bir insanın hakkını yemeye kalkışırsa yoksulun hakkını hukuk kuralları korur.** Bu sayede toplumsal düzen ve güven sağlanmış olur. Ayrıca hukuk kuralları hak ve özgürlüklerin güvencesidir.
- Örneğin **ortaokula devam eden bir öğrenci bunun hukuk tarafından korunan eğitim ve öğrenim hakkına dayandığını bilir.** Benzer şekilde aynı öğrenci sınavdan beklemediği bir not aldığında sınav notuna itiraz ederek hak arama hürriyetini de kullanabilir.

NOT: Ders kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır.